

เทศน์เช้า วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระนะ วันพระในประเพณีวัฒนธรรมของเรา เป็นวันหยุดเมื่อก่อนนะเขาเข้าวัดเข้าวา กัน แต่เดี๋ยวนี้มันทุนนิยม เวลาเราไปอยู่ภาคอีสานนะ มันเป็นสังคมเกษตร เขาจะตามมาที่วัด เขาเรียกไปจ้งหัน เวลาเขามาวัดมาวาจนเสร็จแล้วเขาถึงกลับ ถ้าเป็นทุนนิยมนะอุตสาหกรรมมันไม่ได้หรอก เวลามันจะเข้ากะเขาต้องรีบมาก ทุนนิยม แล้วคูติ เศรษฐกิจมันก็มีวงรอบของมัน นี่ใครจะเป็นที่พึ่งล่ะ เวลาวงรอบของมัน มันให้ผลของมัน เราไปตื่นตื่นกับวัดถุณิยม พอวัดถุณิยม เวลามันถึงวงรอบของมัน มันก็ต้องวนเวียนไปอย่างนี้ แล้วตอนนี้โทษกันนะเพราะอะไร เพราะเมืองจีนนะทำให้เศรษฐกิจมีปัญหา เพราะอะไร เพราะออมติ ออมเงินไว้มาก มันเป็นวัฒนธรรมนะ ตอนนี้โทษนะ ทุกคนไม่มองมาที่เรา นะ ถ้ามองที่เรา ศาสนา วัฒนธรรม

ศีลธรรม วัฒนธรรม ไม่ใช่ธรรม แต่เป็นวิธีการเข้าไปหาธรรม สังฆธรรม-ความจริงนะ ถ้าจะความจริง นี่มันเป็นวิธีการเท่านั้นนะ ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ไม่ใช่ตัวธรรมะ แต่มันเป็นประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมมาจากไหน? มันมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางรากฐานไว้ วางรากฐานไว้ที่ไหน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเทศนาว่า การ อนุปปพิททา เรื่องของท่าน เรื่องของศีล เรื่องเนกขัมมะ เรื่องของสวรรค์ เรื่องการประพฤติปฏิบัติ แล้วเทศน์อริยสัจ สิ่งทีเทศน์อริยสัจใจมันต้องควรแก่การงาน แต่ใจของเราทุนนิยม ใจมันพุ่มาก แล้วเราจะไปพึ่งธรรมๆ เราไปตื่นตื่นกับวัดถุกันมากเกินไป ถึงเอาสิ่งนั้นเป็นที่พึ่ง

ศาสนาเรามันละเอียดอ่อนมากนะ ศาสนาไม่ปฏิเสธเรื่องวัดถุณะ แต่ศาสนามันเหนือโลก มันธรรมเหนือโลก ดูพระบวชมา พระต้องมีบริวาร ๘ ปัจจัย ๔ บริวาร ๘ บาตรเป็นอาหาร บาตรนี้ไว้บิณฑบาต เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย นี่ปัจจัย ๔ ศาสนาไม่ปฏิเสธ เพราะการดำรงชีวิตมันต้องเป็นไปธรรมชาติของมัน แต่ใจของเราถ้ามีหลักแล้วนะ อย่างนี้ถึงเวลาเสร็จ

แล้ว เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราหาเงินมาเก็บไว้ส่วนหนึ่ง ทำทุนส่วนหนึ่ง แล้วเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ส่วนหนึ่ง ที่เหลือเราค่อยทำบุญ ไม่ใช่ทำให้หมดนะ ที่เหลือค่อยทำบุญ

บุญกุศลเกิดจากศรัทธา เกิดจากความเชื่อ ถ้าใจมันเป็นธรรม สิ่งต่างๆ นี่เป็นสมมุติหมดนะ แล้วสมมุติหาย-สมมุติละเอียดด้วย สมมุติหายๆ ทั้งนั้นนะ ทุกอย่างเป็นสมมุติ วัตถุก็เป็นสมมุติ ทุกอย่างก็เป็นสมมุติ แม้แต่อตฺตา-อนตฺตาก็เป็นสมมุติ อตฺตาเป็นสมมุตินะ อตฺตา มีหรืออตฺตา มีไหม? แม้แต่พระอินทร์ คูสิ อยู่กับอาดมันๆ มันมีที่ไหนเป็นอาดมัน...ไม่มีหรือก วัฏฏะมันวนไปอย่างนี้ พระอินทร์ก็มีวาระ หมดยุขัยของเขา พรหมก็หมดวาระ อายุยืน-อายุสั้นต่างหากต่างกัน

อนตฺตาก็เป็นสมมุติ เพราะมันแปรปรวนตลอดเวลา “สัพเพ ชัมมา อนตฺตา” สภาวะธรรมนี้เป็นสมมุติ คูสิ โสดาบัน สกิทาคามี อนาคตามี มันเป็นธรรมะนะ มันมีสภาวะธรรม แต่มันมีสมมุติเจือมานะ มันมีสภาวะธรรมมา เพราะโสดาบันไม่เสื่อมจากโสดาบันเด็ดขาด อีก ๗ ชาติเท่านั้น แต่ถ้ามันเป็นอตฺตา ธรรมะเป็นความจริงที่เด็ดขาด มันจะขึ้นไปสกิทาคามีได้ไหม ขึ้นเป็นอนาคตามีได้ไหม แต่มันไม่ต่ำลงมา นี่มันเป็นความจริงอันหนึ่ง นี่ตัวธรรม

สังขธรรม ตัวธรรม เวลาเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกิทาคามี เป็นอนาคตามี เป็นฐานะที่จะไม่เสื่อมสภาพ แต่มันเจริญได้ มันเป็นสมมุติไหม? เป็นสมมุติ อรหัตตมรรค อรหัตตผล สัมปยุต วิปยุต คลายออกมา นีนิพพาน ๑.. มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ แล้วตัวธรรมธาตุ ตัวสังขธรรมความจริงอันนั้นนะ สิ่งนั้นมันพ้นสมมุติไป สมมุติวิมุตติ แต่จะถึงวิมุตติ กว่าจะถึงวิมุตติ เราต้องอาศัยสมมุติไป ไม่ปฏิเสธสมมุตินะ อย่างเช่นเราปฏิบัติกัน บอกว่า “โลกุตตรธรรมๆ” โลกุตตรธรรมมันจะเกิดขึ้นได้มันต้องมีความสงบของใจเข้ามา ตัวสงบของใจ คือ สมาธิ ปัญญา ถ้ามีตัวสมาธิขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นมามันไม่เกิดจากอตฺตา อตฺตา-อนตฺตานี้คือความคิดเรานี้แหละ อตฺตา ความยึดมั่นถือมั่นของใจนี้เป็นอตฺตา อนตฺตาละ อนตฺตา ความแปรสภาพของมัน สังขธรรมมันมีอยู่ แต่เราไม่เข้าใจมันเอง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรม ธรรมที่มีอยู่แล้ว เห็นไหม ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ออกแสวงหามา ๖ ปี สิ่งที่มีอยู่ในตัวนั้นนะ ถึง

ที่มีอยู่ในหัวใจเรานั้นนะ แต่เราไปเที่ยวศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ แล้วก็มาทำทุกขกิริยา สิ่งที่ต้องศรัทธาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ธรรมที่มีอยู่แล้วก็มีในหัวใจใช่ไหม แต่ในเมื่อกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันปกคลุมอยู่ สิ่งนั้นเกิดขึ้นมาได้ เพราะมันยังไม่มีใครตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ถึงวางธรรมและวินัยไว้ วางธรรมวินัยนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สังฆธรรมนี้เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางไว้แต่เป็นทฤษฎี แต่ของเราประพฤติปฏิบัติ เวลาประพฤติปฏิบัติ เวลาเราไปศึกษามันก็เหมือนกับเจ้าชายสิทธัตถะนะ เหมือนเจ้าชายสิทธัตถะนะ เพราะอะไร เพราะศึกษาธรรมๆ ตัดหาความทะยานอยากของมันปกคลุมอยู่ ตัดหาความทะยานอยากของมันปกคลุมในใจของเรา เราไปศึกษา เราไปดีความ สังฆะนั้นเป็นความจริง แต่ความรู้ของเรา อัดตา-อนัตตาในหัวใจเรา มันอัดตาเราก็คือ มีมุมมองที่มันถูกใจ เราก็มองว่าสิ่งนั้นเป็นธรรม มุมมองสิ่งใดที่ไม่ถูกใจ เป็นอนัตตาๆ แล้วธรรมะเป็นอนัตตา

อนัตตามันแปรสภาพ แล้วธรรมะเป็นอนัตตาได้อย่างไร?

อนัตตามันเป็นวิธีการ มันเป็นสภาวะที่จะเข้าไปหาสังขธรรมใช่ไหม ถ้าสังขธรรม สังขธรรมอยู่ที่ไหน? ไปวิ่งหาที่ไหน? โอปนนิโก เรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม.. แล้วเรารู้อะไรเราถึงจะเรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม นี่เราไม่รู้ นี่ไง สมมุติบัญญัติ มันเป็นสมมุติทั้งนั้น สมมุติบัญญัติ ก็วิมุตติมันข้ามพ้นจากสมมุติไป แล้ววิมุตติมันเป็นอย่างไร ถ้ามันเป็นสันทิฏฐิโก ไม่รู้จักด้วยตัวเอง มันลูปกลั่นนะ มันยังล่งเลงล้อยู่ สิ่งนั้นเป็นธรรมๆ คาดการณ์ไปทั้งหมดนะ แล้วทำไมพอจิตใจมันเข้าไปสัมผัส มันเป็นวิปัสสนูปกิเลสนะ โอภาส วิปัสสนูปกิเลส ว่าง.. ว่าง.. กิเลสทั้งนั้น กิเลสอย่างหยาบ

เรามีกิเลสอย่างหยาบๆ อยู่แล้ว เวลาทำไป มันกิเลสภายนอก กิเลสภายในใจ คูสิ เรามีร่างกายกับมีจิตใจ ร่างกายต้องการอาหารเป็นเครื่องดำรงชีวิตของมัน ร่างกายต้องการอาหาร แต่หัวใจ ธรรมมันกินอาหารอะไร หัวใจกินอาหารอะไร หัวใจถ้ามันกินสิ่งที่มันเป็นธรรม เป็นธรรมหมายถึงว่า “เหตุและผลรวมลงเป็นธรรม” เหตุและผล มันใช้เหตุ ตรรกะ เหตุและผลนะ เราใช้ตรรกะ เราใช้ปัญญาเราใคร่ครวญ มันรวมกันนะ รวมกันหมายถึงว่ามันลงใจไป ว่าสิ่งนั้นมันเป็นเรื่องธรรมดา เราต่างหากมีทิฏฐิมานะไปให้คำมั่น ไปยึดมั่น ไปหลงในความเห็นอันนั้น

ถ้ามันปล่อยเข้ามา สิ่งนั้นเราปล่อยเข้ามา เราปล่อยที่ใคร มันปล่อยที่ใจเรานะ ปล่อยที่ใจเรา ปล่อยเข้ามาแล้วเป็นอะไร ปล่อยเข้ามาก็จิตติด ก็เป็นตัวมันทั้งนั้นนะ นั่นนะตัวกิเลส

“จิตเดิมแท้นี้ฟ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส”

“จิตเดิมแท้นี้ฟ่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส”

มันปล่อยความรู้สึกอะไรเข้ามา ก็เข้ามาหาวิชาไง เข้ามาหาตัวภพตัวชาติไง ศิล สมาธิ ปัญญา ถ้าเรามีสังขาร เรามีคุณธรรม เรามีครูบาอาจารย์เราคอยชี้แนะ

เวลามันสงบเข้ามา นี่คือสมาธินะ นี่คือสมาธิ นี่คือสมณะ การกระทำต่างๆ ที่มันหัดตัวเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามา เป็นสมณะทั้งหมด ไม่ใช่วิปัสสนา เพราะมันเป็นความคิดจากสัญญา เป็นความคิดจากอาการของใจ ไม่ใช่ตัวใจ อาการของใจมันปล่อยอาการ ปล่อยความกระเพื่อมเข้ามา มันต้องมาเป็นตัวมันใช่ไหม เมื่อเราปล่อยสิ่งของเข้ามา เมื่อเราหัดเข้ามาใช่ไหม จิตเวลามันใช้ ปัญญาอยู่ มันปล่อยอารมณ์ความรู้สึกเข้ามา มันก็เป็นตัวมันใช่ไหม นั่นนะมันเป็นสมณะ

ทีนี้มันเป็นสมณะแล้วมีว่าเป็นมิจฉาหรือเป็นสัมมาใจ ถ้าเป็นมิจฉา มันก็บอกว่านี่คือ นิพพานนะ นี่คือวิมุตติ นี่คือความเป็นธรรม มันว่างๆ ว่างๆ เห็นไหม อัปโลกาสังคะ มันเป็น อุปกิเลส มันเป็นกิเลสอย่างละเอียด กิเลสอย่างหยาบก็ทำให้เราเดือดร้อน มีความแบกหาม แบก หามอารมณ์ความรู้สึกของตัว แบกหามนะ ความคิดนะ หนักหน่วงมาก ความคิดเหมือนภูเขาเลา กาลเลย ไปแบกมัน ไปทุกข์มัน แล้วพอมันปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามาเป็นตัวมัน พอปล่อยเข้ามา เป็นตัวมันก็เป็นอะไร? ก็เป็นอุปกิเลส เป็นโอกาส เป็นความสว่างไสว มันเป็นอุปกิเลส

แต่ถ้าเราเข้าใจ เรามีสติสัมปชัญญะ มันปล่อยเข้ามา นี่คือสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิมันจะมี กำลังของมัน มันจะมีความชุ่มชื้นของมัน แล้วน้อมออกไปเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม อาการ ธรรมารมณ์ อารมณ์กับสังขาร มันเป็นธรรม ถ้าจิตที่มันมีความสงบอยู่ ความคิดที่เราใช้ พิจารณาอยู่นี้ ตรีภพในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นโลกีย์ปัญญา ที่ว่าตรีภพใน ธรรม ศีลาธรรม มันเป็นโลกียะเพราะอะไร โลกียะเพราะจิต เพราะจิตมันไม่รู้ จิตมันไม่เข้าใจ พอศึกษามันก็เป็นอาการของใจใช่ไหม เป็นความคิด ไม่ใช่ใจ พอมันศึกษามันก็ปล่อยเข้ามาๆ เราก็ว่ามันเป็นธรรม...มันเป็นมิจฉา! มิจฉาเพราะไม่รู้

ถ้าเป็นสัมมา สัมมาเป็นสติใช่ไหม สติเราไล่เข้าไป สิ่งที่เป็นความคิดมันเกิดดับ นามรูปเกิดดับๆ มันเป็นนามเป็นรูปทั้งนั้นนะ แล้วมันปล่อยเข้ามา มันก็เป็นรูปละเอียด จากนามรูปข้างนอกมันปล่อยเข้ามาเป็นนามรูปของมัน พอปล่อยเข้ามา เรารู้ว่าเป็นปัญญาได้อย่างไร มันเป็นโลกีย์ปัญญา เพราะมันเกิดจากค้นหาความทะยานอยาก เกิดจากความรู้ของเรา พอมันปล่อยเข้ามา ถ้ามันมีสติสัมปชัญญะมันจะเป็นสัมมาสมาธิ คือคำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ ความคำริชอบ คือคำริสมควร คำริโดยข้อเท็จจริง คำริคือมันเป็นความจริงในตัวมันเป็นความจริงอย่างนั้น แต่ความจริงมันเป็นอย่างนั้น แต่เราคาดหมายผิด เราคาดว่าสิ่งนี้เป็นวิปัสสนา สิ่งนี้มันปล่อยวางเข้ามาเป็นตัวธรรม มันไม่เป็นธรรม เพราะมันไม่เป็นความจริงอย่างที่เราคิด ผลของมันก็ไม่เป็นความจริง เพราะผลของมันก็คือความจริงของมันที่เป็นผลอย่างนั้น มันถึงเสื่อมสภาพ มันถึงไม่คงที่ มันถึงไม่มีกำลัง มันถึงเป็นไปไม่ได้

แต่ถ้ามันมีสติ มันมีสัมปชัญญะ เราใคร่ครวญความคิด ความคิด อาการของใจ มันปล่อยเข้ามาเป็นหัวใจ มันปล่อยเข้ามาเป็นตัวสมาธิ แล้วตัวสมาธิมันมีกำลังของมัน มันชุ่มชื้นของมัน พอชุ่มชื้นของมัน เราน้อมไปเห็นกาย พอน้อมไปเห็นกาย พอเห็นกายขึ้นมานะ มันสะเทือนหัวใจ เพราะมันเห็นโดยสังขาร เพราะไม่เห็นด้วยตัวเรา ถ้าเห็นด้วยตัวเรา เห็นด้วยโลกนะ เห็นด้วยตัวเรา มันจะบอกสิ่งนั้นดี สิ่งนี้ไม่ดี เช่น ถ้าเห็นด้วยตัวเราใช่ไหม เราขะแยง ถ้าเห็นกายเห็นผี เราเข้าใจว่ากายนี้เป็นผี กุศศีปัสจมันจะมาเป็นร่างกาย สิ่งที่ยะแยง เวลาเราเห็นไป มันเป็นกาย กายที่มันเป็นไตรลักษณ์ กายที่เป็นไตรลักษณ์มันแปรสภาพ

มันแปรสภาพเพราะอะไร มันแปรสภาพเพราะจิตเราไม่มีมานะ ไม่มีตัวตน ไม่มีอัตตา-อนัตตา ไม่มีอัตตา ไม่มีอนัตตา คำว่า “อัตตา-อนัตตา” เราสร้าง เราอยากให้เป็น เพราะเราศึกษาธรรมะมา แต่พอจิตสงบขึ้นมา ถ้ามีกำลังขึ้นมา มันเป็นไปโดยสังขาร คือมันเป็นไปโดยสังขาร แล้วจิตมันเป็นผู้การกระทำ มันเป็นผู้เห็น มันสะเทือนหัวใจมาก มันถึงหลุดได้ มันถึงปล่อยได้ มันถึงถอนอรรถานุทฤษฎี นี้สักกายทฤษฎี ความเห็นผิด “สักกายทฤษฎี” ทฤษฎีในกาย “อรรถานุทฤษฎี” ทฤษฎีตัวยึดมันถือมันในตัวของมันเอง พอยึดมันถือมัน นี้ไง จิตได้สำนึก จิตได้สำนึกมันยึด เวลาเราพูดกัน เราพูดกันจิตสำนึก จิตสำนึกคือว่ามันเป็นอย่างนั้นๆ ธรรมะเป็นอย่างนั้น นี้มันจิตสำนึก แต่จิตได้สำนึกมันก็ค้ำ มันก็สงสัย มันก็มีอะไรฝังใจอยู่ แต่ถ้ามันละเอียดเข้ามา มัน

ไปตอนที่จิตใต้สำนึก เวลาสังโยชน์ขาด มันขาดที่จิตใต้สำนึกนะ พอขาดที่จิตใต้สำนึก มันเป็นผู้ปล่อยวางเอง

“สันติภูฏิกโก.. ร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาคุ้มครอง”

“ทำไมเมื่อก่อนเราโง่งเง่าเต่าตุ่นนัก! ทำไมเมื่อก่อนเราไม่เข้าใจอะไรเลย! ศึกษาธรรม เราคิดว่าเข้าใจๆๆ ทำไมเราไม่เข้าใจถึงระดับนี้” มันเข้าใจแต่เปลือก มันเข้าใจที่รากฐาน มันโง่ง มันโง่ง มันปล่อยหมดเลย เห็นใหม่ นี้อฐานะที่มันจะเสื่อม

อฐานะนะ สมมุติ วิมุตตินะ สมมุติบัญญัติ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสมมุติบัญญัติ เป็นบัญญัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็เป็นกิริยา เป็นสมมุติอันหนึ่ง สมมุติออกมาจากจิตใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้วิมุตตिसุข แล้วบอกกิริยาอาการของความคิด

เวลาเป็นโลกียปัญญา มันก็เป็นความคิดนะ เป็นความคิดที่เกิดจากตัวตน เกิดจากรากฐานที่มันยึดถือ แต่เวลาเราใช้ปัญญา เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันก็เป็นความคิด แต่ความคิดที่มีสมาธิเป็นพื้นฐาน ถ้าสมาธิเป็นพื้นฐาน สมาธิคืออะไร? สมาธิคือไม่มีตัวตน ถ้ามีตัวตนคือเราวางอยู่มีเรา สมาธิ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อปัณนาสมาธิ สมาธิยิ่งลึก ความเป็นตัวตนก็น้อยลง ความเป็นตัวตนน้อยลง ถ้าสมาธินะ อปัณนาสมาธิ สักแต่ารู้ เห็นใหม่ สักแต่ว่า ไม่มีสิ่งใดๆ เลย แต่รู้อยู่ มันเป็นพลังงานสะอาด พลังงานที่ไม่มีกิเลสตัดหน้าความทะยานอยากบวก นั่นนะ เวลาที่มีสมาธิเป็นพื้นฐาน

พื้นฐานนะ ความคิดออกจากพื้นฐานไป จรวดยิงออกไปจากฐานของฐานยัง ความคิดออกไปจากใจ.. จิตแก่จิตใจ.. ความคิดอันหนึ่งเป็นความคิดเป็นโลกียปัญญา เป็นความคิดของกิเลส ปัญญาอันหนึ่ง ปัญญาที่เป็นสังฆธรรมมันเกิดจากสมาธิ เกิดจากที่ไม่มีตัวตนบวก ค่ำมันสะอาดบริสุทธิ์ เวลามันวิปัสสนาออกไป มันเห็นแล้ววิปัสสนาออกไป พอมันวิปัสสนาออกไป พอกำลังมันอ่อนลง สมมุติก็แทรกเข้ามา สมมุติคือตัวตนเราก็กแทรกเข้ามา.. แทรกเข้ามา.. ปัญญาอันนั้นใคร่ครวญมันก็ไม่ปล่อย ไม่ปล่อยแล้วกลับมาทำสมถะ กลับมาทำให้ตัวตนนี้สงบตัวลงสงบตัวแล้วออกไป มันชั่วครวๆ จนถึงที่สุด มันถอนหมด ตัวตนทั้งหลายมันทำลายหมด นี่สิ่งที่ทำลาย

ถ้าเราไปตื่นในวัดดู กิริยาท่าทางจากภายนอกเป็นวัตถุหมดนะ ความคิดนี่ก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ให้หลานพระสารีบุตรฟังที่เขาภิรมย์ “ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ความรู้สึกของเธอด้วย เพราะอารมณ์ความรู้สึกของเธอก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง” จิตที่มันสงบแล้วนี่นะ มันจับความคิดได้อันหนึ่งเลย แล้วแยกแยะเป็นวิปัสสนา มันเกิดญาณทัสนะ มันเกิดความเห็น เกิดความรู้ มันปล่อยวางเข้ามา

“เป็นวัตถุ” ถ้าเราตื่นตื่นในวัดดูจากภายนอก เราก็จะไปยึดมันถือมันในความคิดของเรา ถ้าเราฟังธรรม วัฒนธรรมของชาวตะวันออก วัฒนธรรมตะวันออก แล้วทำเรื่องจากศาสนา ศาสนาสอนเรื่องอนัตตา เรื่องที่ว่ามันไม่มีอะไรคงที่หรอก มันแปรสภาพ มันเป็นอนัตตา แต่จิตมันไม่เคยเห็นอนัตตา มันก็ยังพูดแต่ปาก แต่พอจิตมันสงบเข้าไป ไม่มีตัวตน แล้วไปเห็นสภาวะของอนัตตา “สัพเพ ธัมมา อนัตตา” ถึงที่สุดแล้วนะ มันเป็นอกุปปรกรรม มันพ้นออกไปจากอนัตตา

เวลาโศคาบัน สกิทาคามี อนาคตามี.. ไม่ใช่อนัตตา! มันเป็นธรรม มันเป็นสังขธรรม สังขธรรมที่เป็นอฐานะที่จะไม่เสื่อม แต่เจริญรุ่งเรืองได้ เพราะมันถึงที่สุดแล้ว จนวิมุตติแล้วไม่มีสิ่งใดเลย แต่มีความเข้าใจอยู่ มันมีชีวิตของมัน มันเป็นไปของมัน นั่นคือสิ่งที่ปรารถนาของเราละ

ถ้าเราไม่ตื่นตื่นไปในวัดดู วัตถุเราก็อาศัย เป็นผู้ใหญ่ จะรู้ถึงการดำรงชีวิต จิตที่มันพ้นจากกิเลสแล้ว มันก็เข้าใจทุกๆ อย่างหมด แล้วมันเป็นอย่างนี้เอง มันเป็นอย่างนี้เพราะอะไร เพราะคนเกิดมามีชีวิต มันต้องดำรงชีวิต มันเป็นอาหาร ๔ ของวิญญูะ แล้วจิตนี้เกิดในวิญญูะ มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง วิญญูะ แล้วเวลาเราทำใจถึงวิญญูะ มันออกจากวิญญูะไป แล้วจะไปค้ำอะไร? ไม่ค้ำอะไรเลย มันถอนที่เรา ทำที่เรา แล้วสิ้นกระบวนการที่เรา

วันพระ เราประพฤติปฏิบัตินะ วันพระ เราระลึกถึงพระพุทธเจ้า รัตนตรัย แก้วสารพัดนึก แล้วถ้าเรากระทำ เราจะเห็นนะ พุทธ ธรรม สงฆ์ รวมที่ใจ.. พุทธะอยู่ที่ความรู้สึกเรา นี่สังขธรรมอันนี้จะก้งวานในหัวใจเรา แล้วเราจะไม่ตื่นตื่นกับสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น

ชนะคนอื่นหมั่นแสน มันสร้างเวรสร้างกรรม ชนะเรา.. เอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรา จะมีความสุขที่สุด เอวัง